

Сагер Л.Ю., Титаренко Ю.В.
Сумський державний університет

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ СПОСОБІВ ЗАПОБІГАННЯ ПОМИЛОК У ПРОЦЕСІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ОСНОВІ ЇХ АНАЛІЗУ

Анотація

Стаття присвячена аналізу існуючих помилок в процесі стратегічного планування та формування на цій основі базових заходів щодо зменшення або нівелювання їх негативного впливу.

Ключові слова: стратегія, планування, стратегічні помилки, заходи.

Sager L.Y., Titarenko Y.V.
Sumy State University

SYSTEMATIZATION WAYS FOR PREVENTING ERRORS IN STRATEGIC PLANNING BASED ON THEIR ANALYSIS

Summary

The article is devoted to the analysis of the existing bugs in the strategic planning process and the formation on this basis of the main measures to reduce or leveling of their negative influence.

Keywords: strategy, planning, strategic mistakes, event.

УДК 658.3

ЕКОНОМІКА ЗНАТЬ ТА ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

Сахненко О.І., Максимова М.М.

Академія внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України

Проведено теоретичне узагальнення підходів до економіки знань як до інноваційної економічної системи. Розглянута проблема пошуку нової парадигми соціально-економічного розвитку економіки країни, а також розуміння причин і факторів, які впливають на становлення економіки знань. Доведена ключова роль державної підтримки щодо формування економіки, заснованої на знаннях.

Ключові слова: економіка знань, людський капітал, освіта, наука, державна політика.

Постановка проблеми. В даний час перед Україною стоїть проблема переходу економіки до якісно нового етапу розвитку, заснованому на науці та інноваціях, в якому нематеріальна сфера перетворюється в найважливіший фактор конкурентоспроможності економіки. Тому необхідно комплексне осмислення не тільки сутнісних характеристик економічних змін, що відбуваються в суспільстві, а й розуміння причин і факторів, які сприяють або перешкоджають становленню економіки знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів економіки знань присвячено багато праць зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема праці таких авторів, як: Г. Беккер, Д. Рікардо, А. Сміт, Т. Стюарт та інші. Помітний внесок у дослідження проблем економіки знань здійснили російські вчені О. Гапоненко, А. Докторович, В. Іванов, В. Іноземцев, В. Макаров, Б. Мільнер, В. Сергєєв та інші. Проблеми, які пов'язані з розвитком економіки знань в Україні, висвітлено у працях Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, Г. Задорожного, О. Марченко, В. Семиноженка, А. Чухна та інших. Проте залишилися невирішені питання, відображені у цій статті, які потребують ґрунтовних наукових розробок та досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формування економіки знань стає своєрідним імперативом глобального розвитку: якщо країна цього не зрозуміє і не надасть розвитку освіти і науки пріоритетного значення, вона

автоматично буде виключена з процесу розвитку і почне швидко деградувати в усіх відношеннях. Розвинені країни стали такими саме завдяки тому, що першими не лише зрозуміли значення інтелекту людини, але й практично створили умови для його розвитку і реалізації. Отже необхідно розробити основні пріоритетні завдання щодо розбудови економіки знань.

Мета статті. Головною метою цієї статті є дослідження сутності категорії «економіка знань» та з'ясування ролі держави у формуванні економіки знань.

Виклад основного матеріалу. Процес розвитку економіки знань призначений в підвищенні якості людського капіталу, в підвищенні якості життя, у виробництві знань, високих технологій, інновацій та високоякісних послуг. Сьогодні виробництво знань і високих технологій служить основним джерелом зростання економіки в розвинених країнах. Головним чинником формування і розвитку економіки знань є людський капітал. Часто термін «економіка знань» використовують як синонім інноваційної економіки. Проте економіка знань – вищий етап розвитку інноваційної економіки. І є базою, фундаментом суспільства знань або інформаційного суспільства.

В інфраструктуру економіки знань входять наступні основні складові: ефективні державні інститути, які забезпечують високу якість життя; високоякісна освіта; ефективна фундаментальна наука; ефективний науково-технічний венчурний бізнес;

високоякісний людський капітал в його широкому визначенні; виробництво знань і високої технології; інформаційне суспільство або суспільство знань; інфраструктура реалізації і трансферу ідей, винаходів і відкриттів від фундаментальної науки до інноваційних виробництв і далі – до споживачів; для економіки знань характерні високий індекс економічної свободи, розвинені цивільне суспільство і демократія, суспільство знань [1, с. 15]. Ряд науковців стверджують, що «економіка знань» суттєво відрізняється від економіки індустріального типу, за якої накопичення багатства пов'язано з матеріальними активами. Інші вважають, що це лише наступна фаза індустріальної епохи, за якої добробут також визначається виробничим процесом, а нематеріальні активи лише підвищують конкурентоспроможність і не більше.

Дослідження сутності економіки знань з точки зору генезису передбачає визначення основних етапів її становлення – періодизації. За оцінкою більшості науковців, процес становлення економіки знань розпочинається в 60-ті роки ХХ ст., з початком науково-технічної революції [2, с. 45]. На основі узагальнення результатів економічних досліджень, приходимо до висновку, що періодизація становлення економіки знань за кількісним накопиченням наукових знань і перетворення науки в безпосередню продуктивну силу, включає п'ять етапів: «етап технологічного прориву», «етап конкуренції наукових знань та технічного удосконалення виробництва», «етап науково-інноваційної революції», «етап інформаційно-знаннєвої революції» та «етап цивілізації знань».

Теоретично будь-яку економіку, що розвивається, можна вважати економікою знань, оскільки кожна економіка створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого росту та конкурентоспроможності [3, с. 55]. Відмінність економіки знань полягає в тому, що за умов трансформації до економіки знань, знання стають двигуном прогресу (технологічного, соціального тощо), чи виконують мінімально необхідну роль допоміжного чинника простого відтворення продуктивних сил: робочої сили та технологічної бази.

Порівняльну характеристику визначення поняття «економіка знань» подано в таблиці 1 [4, с. 45–47].

Відомий український дослідник В. Д. Базилевич, аналізуючи праці Д. Куа, Р. Кроуфорда, Т. Сакаї, Дж. Ходжсона в підручнику «Інтелектуальна власність», виокремлює наступні ознаки нового суспільного устрою (економіки знань) [5, с. 27–29]: заміщення праці знаннями, пріоритетність інтелектуальних, а не технічних навичок; заміна трудової діяльності новим типом активності, яка заснована на творчості; суспільне виробництво в економіці знань стає інноваційним, яке засноване на використанні нових знань, які втілені в нових комбінаціях виробничих факторів; перехід від технократичного до антропоцентричного принципу організації діяльності. Це проявляється у відмові від авторитарного управління, жорсткого контролю над «частковим» виробником як додатком машини та розширенні функцій учасників виробничого процесу як «універсальних» працівників, які здійснюють верифікацію, оцінку і творчий синтез інформації; деструкція основ приватнокапіталістичного привласнення на основі формування власності на інформацію та знання, що унеможлиблює відокремлення капіталу від праці та породжує нові плюралістичні соціально-економічні відносини; перехід від «людини економічної» до «людини творчої», яка відмовляється від максимізації матеріального добробуту на користь розвитку духовних потреб, самоствердження, самореалізації на основі нових знань та інформації; утвердження прозюметризму, за якого зникають відмінності між вільним і робочим часом, бо виробнича діяльність на основі творчої праці стає формою задоволення духовних потреб людини; формування нового типу економічної влади, де відношення до засобів виробництва не є основним фактором впливу в суспільстві, бо істинна влада «у процесі осмислення інформації, а не в певній посаді, управлінській функції» [6, с. 36]; утвердження знання та інформації як стратегічних ресурсів, які не мають ознак вичерпності та рідкості. Єдиним обмеженням є здатність людини до інтелектуальної діяльності.

Узагальнюючи результати досліджень сутності та змісту економіки знань, вивчення етапів її ста-

Таблиця 1

Порівняльна характеристика визначення поняття «економіка знань»

Дослідник	Твердження поняття
А. Л. Гапоненко	Економіка, заснована на знаннях, або ж економіка знань – це економіка, яка створює розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого росту та конкурентоспроможності. Іншими словами, будь-яка економіка – і економіка стародавнього Вавилону, і стародавнього Єгипту, і економіка феодальних держав Європи, і економіка Англії і Франції 18 століття, і сучасна економіка розвинутих держав, і сучасна економіка африканських держав – заснована на знаннях в той чи іншій мірі.
Л. І. Федулова	Економіка знань – це економіка, яка створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого зростання і конкурентоспроможності. У такій економіці знання збагачують усі галузі, всі сектори і всіх учасників економічного процесу. Вона не тільки використовує знання в різноманітній формі, але й створює їх у вигляді науково-технічної та високотехнологічної продукції, високо-кваліфікованих послуг і освіти.
В. М. Геєць	Економіка знань («знанєвомістка економіка») – це економіка, в якій і спеціалізовані, і повсякденні знання є джерелом зростання. В економіці знань визначальним є інтелектуальний потенціал суспільства, на який вона спирається і який становить сукупність повсякденних (буденних) і спеціалізованих (наукових) знань, які нагромаджені в свідомості людей та матеріалізовані в технологічних способах виробництва.
Г. А. Андрощук	Економіка знань – це те принципово нове утворення, яке має прийти на зміну економіці винищення і експлуатації природи, економіці сліпого бажання людини отримати максимум прибутку. Її основою є не споживацький мотив людини, а прагнення задовольнити свої потреби таким чином, щоб не завдавати шкоди природі, сприяючи при цьому її відтворенню.
М. А. Ажажа	Економіка, заснована на знаннях, відображає визнання того, що наукові знання та спеціалізовані унікальні навички їхніх носіїв стають головним джерелом і ключовим фактором розвитку матеріального та нематеріального виробництва, забезпечуючи стійкий економічний розвиток.

новлення та тенденцій розвитку, приходимо до висновку, що економіка знань – це постіндустріальна економіка, оскільки в ній має місце збільшення частки сфери послуг, яка починає домінувати в процентному відношенні над сферою виробництва; інформаційна економіка, оскільки інформація (знання, наука) починає грати в ній вирішальну роль як фактор виробництва; інноваційна економіка, оскільки інноваційної можна вважати таку економіку, в якій знання дозволяють генерувати безперервний потік нововведень, що відповідає динамічно мінливим потребам, а часто і формуючий ці потреби; глобальна мережева економіка, так як в економіці знань взаємодія між носіями знання опосередковується широкими мережевими зв'язками в глобальному масштабі (поява мережі Інтернет як нової інфраструктури економіки) [7, с. 11].

Розвиток економіки, що розбудовується на знаннях – це безперервний процес інвестування у людський капітал, а отже і розвиток людської особистості. Через це не дивно, що за рівнем конкурентоспроможності економік перші місця у світі займають саме ті країни, що встановлюють високі соціальні стандарти та сприяють всебічному зростанню людини. А саме: США, Китай, Індія, Бразилія, Ірландія. Для таких країн соціальна частина їх витрат уже не є просто обов'язком по відношенню до громадян, а перетворюється у потребу з метою одержання вищого економічного ефекту [8, с. 39]. Людина, яка є носієм знань, набуває найвищої цінності в суспільстві і знову займає те місце, яке їй належить. Загалом в країнах ОЕСР витрати на освіту сягають більше 6,2% від ВВП [9, с. 65] і розглядаються як інвестиції у людський капітал. Випереджальне зростання інвестицій у знання порівняно з внесками в основні фонди у цих країнах викликані такими статистичними спостереженнями: за останні 40 років ВВП 15 країн Європейського союзу збільшився більше ніж у п'ять разів, у той час як зайнятість – тільки на 20 %, а робочий час скоротився на 18–25 %. Кожні 1,04 % приросту у структурі робочої сили працівників з вищою освітою забезпечують збільшення національного доходу на 1 % [10, с. 3]. Таким чином, підвищення освітнього рівня населення призводить до розвитку людського капіталу, що є фундаментом економіки знань.

Основою для розбудови економіки знань є розвиток людського потенціалу, який у першу чергу залежить від державної політики у певній сфері. У сучасному світі простежується тенденція до підвищення ролі держави в системі факторів зростання людського потенціалу. Економіка знань – це економіка, в якій основною рушійною силою прогресу є знання, зосереджені у людському капіталі та інформаційному навколишньому середовищі. Державна політика щодо розвитку людського капіталу – один з ключових компонентів стратегії розбудови економіки знань та головний ресурс в умовах сучасної міжнародної конкуренції. Складовими елементами сучасної економіки знань є: доступна, якісна і безперервна освіта населення на основі нових наукових знань; ефективна інноваційна система, що об'єднує в єдиний комплекс економіку, наукові, академічні та дослідницькі центри; економічні стимули, що захоплюють до ефективного використання національних і глобальних знань в усіх секторах економіки; інфраструктура, яка з'єднує елементи інноваційної системи між собою та із зовнішнім середовищем; держава як ініціатор та координатор процесів розбудови на основі нових знань [11].

Однак через недосконалість чинної системи нормативно-правових документів, відсутність офіційно

визнаної системи показників оцінки ефективності державної політики та державного управління у сфері інформатизації та розбудови інформаційного суспільства, недостатню скоординованість зусиль державного та приватного секторів економіки, неефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, відставання у впровадженні технологій електронного урядування, формуванні національних електронних інформаційних ресурсів і депозитарію та інші фактори, сфера ІКТ технологій досить повільно реалізує свій потенціал у напрямі формування нового типу економіки через взаємозв'язок із базою нових знань, втілених у технології. Використання концепту «економіка знань» у рамках політичних дискусій в Україні фактично не помічено. Процеси розбудови економіки знань у країні проходять на базі слабозрозумітого інституційного підґрунтя (наявність деформованої національної інноваційної системи) та носять безсистемний характер. Отже, їхня активізація значною мірою залежить від послідовної державної політики, спрямованої на перехід до моделі економічного розвитку на основі інтелектуального ресурсу, реформування сфер освіти, науки, високотехнологічного сектора економіки. На практиці неефективність державного регулювання сектора знань повинна швидко ідентифікуватися з метою подальшого усунення існуючих недоліків та переорієнтації у відповідності з виявленими в процесі проведеного моніторингу пріоритетними напрямками розвитку [12, с. 13–15].

З огляду на це, з метою досягнення успіхів на шляху формування економіки знань в Україні, на нашу думку, необхідним є виконання таких умов:

1. Узгодження грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики із завданнями інвестиційної стратегії.

2. Стимулювання капіталовкладень в реконструкцію, оновлення і створення інфраструктури виробництва.

3. Заохочення надання комерційними банками кредитів під інвестиційні проекти, які передбачають інноваційну діяльність.

4. Забезпечення прозорості процесів надання податкових стимулів інноваційної діяльності, надання допомоги в одержанні належних пільг та відстрочок, податкові канікули на час повернення підприємством інвестиційного кредиту.

5. Надання правового та методичного сприяння утворенню малих підприємств, насамперед, інноваційного спрямування, іншим формам самостійного інвестування заощаджень та зайнятості населення, спрямованим на активізацію інноваційної діяльності та розвитку людського капіталу нації.

6. Широка роз'яснювальна та пропагандистська робота щодо формування ідеології інноваційного інвестування як інвестування в майбутнє держави, престижності та економічної вигідності інноваційної діяльності, пропаганда досвіду найбільших та найуспішніших національних інвесторів.

З погляду стимулювання розвитку економіки знань вимагає особливого державного підходу. У даному питанні важливою є співпраця держави і приватного бізнесу – приватно-державне партнерство, оскільки науково-технічний прогрес і прогрес в області інновацій на сучасному етапі базуються на складній системі взаємозв'язків суб'єктів виробництва і споживання знань, управлінні їх потоками та забезпеченні практичного застосування.

Висновки і пропозиції. Важливою складовою економіки знань є не тільки виробництво знань, але й ефективне їх використання. Для цього необхідно підвищити рівень фінансування науково-технічної

та інноваційної діяльності; створити систему пільг для підприємств, які впроваджують або створюють інновації; оновити матеріально-технічну базу науково-дослідних інститутів, лабораторій; створити якісну інфраструктуру тощо. Таким чином, для формування в Україні економіки знань, перш за все, необхідно розробити та впровадити ефективну державну програму, яка повинна бути орієнтована

на створення більш сприятливого інституційного режиму та посилення основних конкурентних переваг економіки України. В даній програмі слід визначити основні пріоритетні завдання щодо розбудови економіки знань. Потребує подальшого вивчення практичне застосування «економіки знань» та оцінювання ефективності інноваційних процесів інвестування у людський капітал.

Список літератури:

1. Носань Н. С. Економіка знань: сутність, перспективи і розвиток в Україні / Н. С. Носань // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5 (119). – С. 12–19.
2. Варавва М. Ю. Этапы становления и тенденции развития экономики знаний / М. Ю. Варавва // Вестник ОГУ. – 2008. – № 85. – С. 45–51.
3. Ажажа М. А. Инвестиции в образование как фактор интеллектуального прогресса / М. А. Ажажа // Соціальна перспектива і регіональний розвиток : [наук.-пр. журн.]. – Запоріжжя : ТОВ «КСК-Альянс», 2007. – Випуск 2. – С. 37–40.
4. Візіренко С. В. Генезис понятия «Экономика знаний» / С. В. Візіренко // Сталий розвиток економіки : [всеукр. наук.-вироб. журн.]. – 2012. – № 2. – С. 44–49.
5. Базилевич В. Д. Интеллектуальная собственность : підручник / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431 с.
6. Ходжсонс Дж. Социально-экономические последствия прогресса знаний и нарастания сложности / Дж. Ходжсонс ; пер. с англ. М. Каждана // Вопросы экономики. – 2001. – № 8. – С. 32–45.
7. Ченцова М. В. Особенности формирования экономики знаний в современных условиях : автореф. дис. на соискание ученой степени к. э. н., специальность 08.00.01 / М. В. Ченцова. – М., 2008. – 26 с.
8. Задорожний Г. В. Людська діяльність: зміст і трансформація структури у сучасному господарському розвитку / Г. В. Задорожний, І. В. Колупаєва. – Х. : 2009. – 158 с.
9. Ковалева Н. В. Международная конференция «Статистика новой экономики: измерение секторов экономики знаний в контексте развития» / Н. В. Ковалева, Е. Г. Нечаева // Экономика образования. – 2008. – № 2. – С. 57–74.
10. Дегтяр А. О. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку / А. О. Дегтяр // Теорія та практика державного управління. – 2009. – № 1 (24). – С. 1–7.
11. Старовойт О. В. Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук. – К., 2010. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika>.
12. Корнеева Т. М. Державна політика у сфері економіки знань : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к. е. н., спеціальність 08.00.03 / Т. М. Корнеева. – К., 2010. – 28 с.

Сахненко О.І., Максимова М.Н.

Академия внутренних войск Министерства внутренних дел Украины

ЭКОНОМИКА ЗНАНИЙ И МЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ

Аннотация

Проведено теоретическое обобщение подходов к экономике знаний как к инновационной экономической системе. Рассмотрена проблема поиска новой парадигмы социально-экономического развития экономики страны, представлены причины и факторы, влияющие на становление экономики знаний. Доказана ключевая роль государственной поддержки по формированию экономики, основанной на знаниях.

Ключевые слова: экономика знаний, человеческий капитал, образование, наука, государственная политика.

Sakhnenko O.I., Maksimova M.N.

Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

KNOWLEDGE ECONOMY AND GOVERNMENT SUPPORT MEASURES

Summary

Theoretical approaches to the generalization of the knowledge economy as innovative economic system are made. The problem of searching for a new paradigm of social and economic development of the country's economy is considered, reasons and factors influencing the emergence of the knowledge economy are presented. The key role of the state support towards building the knowledge economy is proved.

Keywords: knowledge economy, human capital, education, science, state policy.